

UPPSALA
UNIVERSITET

C-UPPSATS HT 2009

Centrum för genusvetenskap
Uppsala universitet

Handledare
Tora holmberg

Manliga veganer

en narrativanalys om manliga veganer och maskulinitet

Linn Eriksson

**CENTRE FOR
GENDER RESEARCH**

CROSSROADS OF KNOWLEDGE

Abstract

The purpose of this essay is to investigate the subject field of male vegans and masculinities through empirical method interviews and narrative analysis. The starting-point for this essay is animal ethics, feminist ethic vegetarianism and theories that suggest that eating meat is one part of the social construction of masculinities. The problem formulation is such as follows: *How do male vegans construct masculinity?* In an attempt to answer such a question there are three problem formulations:

1. *What do male vegans think about the connection between manhood and eating meat?*
2. *How do male vegans relate to the norms in society?*
3. *What do male vegans think of stereotype conceptions about vegans?*

I will come to the conclusion that male vegans think that eating meat, as well as drinking beer, is one part of the social construction of masculinities. Male vegans are aware of norms in the surroundings and the strong attachment of meat normativity in the western culture. They are also conscious about the stereotype conceptions about vegans, which affect how they talk about and perform their own veganism.

Keywords: Sex/gender, hegemonic masculinity and manhood, culture, socialisation, internalisation, meat normativity.

*Stort tack till mina informanter
för att de delat med sig
av sin tid, sina tankar och erfarenheter*

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1:1. Veganism – en bakgrund	3
1:2. Djurrättsetik och feministisk teori	5
1:3. Disposition	8
2. Teori	8
2:1. Kön/genus och hegemonisk maskulinitet	9
2:2. Kultur	10
2:3. Köttnormativiet	11
3. Metod	11
3:1. Analysmetod	12
3:2. Genomförande	12
3:3. Tolkningsprocessen	13
3:4. Några ord om etik	14
3:5. Presentation av intervjupersonerna	15
4. Analys av intervjustudien	16
4.1. Veganism	16
4:1:1. Första kontakten med veganism.....	17
4:1:2. Synen på köttkonsumtion.....	19
4.2. Normer	21
4:2:1. Maskulinitet.....	21
4:2:2. Identitet.....	26
4:2:3. Motståndspraktiker och stereotyper.....	29
5. En avslutande diskussion	31
6. Referenser	34
7. Appendix – Intervjuguide	37

1. Inledning

I am man, hear me roar, In numbers too big to ignore, And I'm way too hungry to settle for chickfood! Cause my stomach's starting to growl, And I'm going on the prowl, For a Texas Double Whopper! "Man that's good!" Oh, yes, I'm a guy! I'll admit I've fed quiche! Wave tofu bye-bye! Now it's for Whopper beef I reach. I will eat this meat (Eat this meat) `Till my innie turns into an outie! I am starved! I am incorrigible! And I need to scarf a burger beef jalapeno good thing down! (Yeah!) I am hungry! (I am hungry) I am incorrigible! I AM MAN!¹

Låttexten ovan används i en reklamfilm för hamburgerkedjan Burger King. När reklamfilmens huvudperson sjunger att han är alldeles för hungrig för att nöja sig med "chickfood" tar han upp en grönsak för att sedan slänga iväg den, till fördel för en hamburgare med kött i. Reklamfilmens budskap är tydligt; det är manligt att äta kött och det är kvinnligt att äta grönsaker. Ordvalet "incorrigible" vilket betyder "oförbätterlig" sänder ut budskapet att mäns invanda beteende inte går att förändra även om det skulle vara till det bättre. "Wave tofu bye-bye" anspelar även det på att tofu inte skulle vara mat till för män. Det är tydligt att reklamfilmen är uppbyggd utifrån ett dualistiskt synsätt om vad som förväntas vara manligt respektive kvinnligt. Detta är väldigt intressant ur ett genusperspektiv där man söker kunskap om *hur* genusidentiteter görs.² Ett sätt att göra kön är genom olika kulturella praktiker, däribland det vi äter, i detta fall kött.³ Frågor som rör köttkonsumtion, veganism och djuretik har uppmärksammats i media under hösten med anledning av Djurrättsalliansens senaste avslöjanden om förhållandena inom svensk grisindustri, genom artiklar och en film om situationen på många gårdar.⁴ Avslöjandena har resulterat i ett flertal polisanmälningar. Detta i samband med att det rapporterats om fler fall av vanvårdade djur, exempelvis kor⁵, har lett till kritik av jordbruksministern Eskil Erlandsson.⁶ Denna uppmärksamhet gör dessa ämnen aktuella som

¹ Burger King, *I am Man*, hämtat från <http://www.splendad.com/ads/show/384-Burger-King-Manthem-I-am-Man> december 2009

² Gemzöe, Lena (2003): *Feminism*, Stockholm: Bilda Förlag

³ Lindgren, Simon (2009): *Populärkultur*, Stockholm: Liber

⁴ Se Djurrättsalliansens film: <http://www.ettlivsomgris.se/> Se även Djurens Rätts debattartikel i *Svenska Dagbladet*:

⁵ Stengård, Mikael (2009): "Nytt fall med vanvård av kor" i *Aftonbladet*, 2009-12-05 hämtat från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6241358.ab>

⁶ Leijonhufvud, Alexandra och Björklund, Linda (2009), "Djurens Rätt: Erlandsson bär

forskningsområde.

Tidigare genusvetenskaplig forskning har lagt fram teorier som pekar på att det å ena sidan skulle kunna vara en feministisk praktik att vara vegetarian/vegan och å andra sidan att köttkonsumtion är en del i könsgörandet av den västerländske mannen.⁷ Det problemområde jag har valt för min uppsats är manliga veganer och normer kring manlighet och veganism. Kring dessa två kategorier finns en rad olika sociala och kulturella normer samt stereotypa föreställningar knutna.⁸ Det finns dock en skillnad mellan stereotyper kring manlighet och veganism. Stereotyper om manlighet ses ofta som ett ideal då vi lever i en patriarkal ideologi medan stereotyper om veganism snarare kan ses som en härskarteknik genom vilken man förminskar och placerar in veganer i ett fack. Detta till följd av att normen om kött har ett starkt fäste i den västerländska kapitalistiska patriarkala ideologin. Men det finns även normer inom veganrörelsen att som vegan förhålla sig till. Syftet med denna uppsats är att undersöka hur manliga veganer, vilka är det av djuretiska skäl, förhåller sig till normer och stereotyper i samhället kopplade till manlighet och veganism.⁹

1:1. Veganism – en bakgrund

Begreppet vegan är ett relativt nytt begrepp som myntades 1944 i samband med bildandet av föreningen Vegan Society i England. Föreningens betydelse av ordet vegan är följande: ”... det är en livsstil som innebär att man undviker att exploatera människor, djur och natur.”¹⁰ Människor har dock avstått animalisk föda långt innan själva begreppet vegetarian och vegan tillkom vokabulären.¹¹ Veganföreningen i Sverige bildades 1976, har en etisk inriktning och tar avstånd från olika former av djurutnyttjande, exempelvis köttindustri, djuruppfödning, cirkus, jakt samt fiske.¹² Veganrörelsen blev väldigt populär bland ungdomar på 90-talet. Det finns ingen

ansvaret för grisskandalen”, *Svenska Dagbladet*, 2009-11-30

hämtat från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/artikel_3868441.svd

⁷ Se Adams, J. Carol (1990/2006): *The Sexual Politics of Meat A Feminist-Vegetarian Critical Theory*, New York: The Continuum International Publishing Group Inc samt Gålmark, Lisa (2005), *Skönheter och odjur: En feministisk kritik av djur-människa-relationen*, Riga: Makdam Förlag, s. 49

⁸ Jag använder begreppet kategorier men jag vill dock betona att jag ser dessa som konstruerade och föränderliga över tid.

⁹ De jag i uppsatsen benämner som manliga veganer är personer som själva identifierar sig som sådana.

¹⁰ Larsson, Göran (2003): *Talande tro, ungdomar, religion och identitet*, Lund: Studentlitteratur, s. 197

¹¹ Begreppet vegetarian myntades 1847 i England, enligt Wikipedia.

¹² Larsson (2003), s. 197

enhetlig livsåskådning eller politisk ideologi bakom veganism.¹³ Gemensamt är däremot att veganer inte använder sig av produkter som kommer från djur såsom kött, mjölk, fisk, smör, ägg, läder och ull.¹⁴ Skillnaden mellan veganer och vegetarianer är att den förstnämnda undviker alla produkter som kan ha bidragit till djurs lidande, medan den sistnämnda främst undviker kött men kan konsumera exempelvis ägg, mjölk, läder och skinn. Antalet veganer i Sverige uppskattas vara drygt 100 000.¹⁵ Ett vanligt skäl till veganism är hänsyn till andra levande varelser¹⁶ (refereras nedan som djuretiskt skäl) vilket innebär att man inte vill orsaka andra levande varelser smärta och död. Denna form av veganism är en protest mot köttindustrin, mjölkindustrin och läderindustrin.¹⁷

Hur skildras då veganer i samhället? Veganism väcker många reaktioner, inte minst i samband med de aktioner som skedde på 90-talet av ett fåtal veganer. 1994 skedde en aktion i Umeå mot Scan och tre slaktbilar sattes i brand. Kvällspressen var snabb att använda begreppet ”militant vegan”, varpå begreppet spreds även till allmänheten. Veganföreningen tog tydligt avstånd från de aktioner som skedde av så kallade ”militanta veganer”¹⁸. I en uppsats av Anna Stubbendorf och Ulrika Thell inom medie- och kommunikationskunskap, *Från båt till folkrörelse – En studie av Dagens Nyheters skildring av veganer* (2002), framgår att veganen och veganism skildras på ett stereotypt sätt. Skildringen kan ändå benämnas nyanserad då det cirkulerar många olika stereotyper samtidigt¹⁹. De stereotypa beskrivningar som förekommer är veganen som: militant, utmärglad, undernärdd, anorektisk och hälsofreak²⁰. Det råder en tydlig begreppsförvirring i texterna då förövarna benämns på tre olika sätt, nämligen som ”vegan”, ”militant vegan” och ”djurrättsaktivist”. Detta är skilda begrepp men som av DN många gånger används synonymt.²¹ År 1999 skriver DN att Säpo anser miljöaktivister och veganer som ett konkret hot mot

¹³ Ibid., s. 195

¹⁴ Men även detta kan efterlevas mer eller mindre strikt.

¹⁵ Veganer i Sverige (2008): *Antal veganer?*, hämtat från <http://veganisverige.blogspot.com/2008/03/antal-veganer.html> november 2009

¹⁶ Andra vanliga skäl är hänsyn till miljön, solidaritet med andra människor, hälsoskäl och rättvisa. För en mer utförlig definition se Göran Larsson (2003) *Talande tro, ungdomar, religion och identitet* eller Lisa Gålmark (2002) *Vadå vegan? Handbok för veganer, vegetarianer och andra nyfikna*.

¹⁷ Larsson (2003), s. 200

¹⁸ Ibid., s. 195

¹⁹ Stubbendorf, Anna och Thell, Ulrika (2002): *Från båt till folkrörelse – En studie av Dagens Nyheters skildring av veganer*, Lund: Lunds universitet, avdelningen för Medie- och kommunikationsvetenskap, s. 2

²⁰ Ibid., s. 27ff

²¹ Ibid., s. 33

samhället. Uppsatsförfattarna skriver att läsaren via artiklarna ges:

”uppfattningen av att veganer är kriminella och ett hot mot samhället. Det förekommer sällan i artiklarna i dessa sammanhang att dessa militanta veganer endast är en liten del av Sveriges veganer.”²²

1:2. Djurrättsetik och feministisk teori

Djurrättsrörelsen har traditionellt sett varit en kvinnorörelse. Detta kan förklaras med att djurrättsrörelsen, liksom andra reformrörelser i slutet av 1800-talet, erbjöd kvinnor en väg in i det offentliga livet i en tid då män exkluderade kvinnor från denna sfär.²³ I västerländsk politisk teori har kvinnor och djur ofta sammanlänkats, vilket exempelvis Aristoteles gjorde genom att exkludera både kvinnor och djur från det moraliska livet.²⁴ Kvinnor och djur sågs som icke-rationella varelser, att kvinnor tvingats kämpa för sin rösträtt hänger delvis samman med synen på dem som djuriska. På liknande vis argumenteras det för att icke-mänskliga djurs avsaknad av mänskligt (manligt definierat) förnuft gör att människor inte behöver ha något moraliskt ansvar gentemot dessa. Inom samtida djurrättsfilosofi finns huvudsakligen två grenar; naturlig rättighetsteori och utilitarism där de största teoretikerna är Tom Regan respektive Peter Singer. De flesta argumenten för vegetarianism/veganism kommer från dessa två teoretiker.²⁵ Dessa bildningar har försökt avskärma sig från traditionellt kvinnligt kodade karaktärsdrag, såsom medlidande, sympati och empati, i sitt ställningstagande för vegetarianism. Istället har man byggt sina argument på rationalism, ett traditionellt manligt kodat karaktärsdrag.²⁶ Regan och Singer anser vegetarianism/veganism vara det enda rätta, något de kommer fram till genom förnuft, ”not appeals to emotion”.²⁷ Inom etisk feministisk vegetarianism (refereras nedan som feministisk vegetarianism) menar exempelvis Josephine Donovan att Singer: ”fears that to associate the animal

²² Ibid., s. 33

²³ Groves McAllister, Julian (2001): ”Animal Rights and the Politics of Emotion: Folk Constructs of Emotions in the Animal Rights Movement” i Goodwin, Jess *Passionate Politics Emotions and Social Movements*, USA: The University of Chicago Press s. 212

²⁴ Donovan, Josephine (2007) ”Animal Rights and Feminist Theory” i Adams, J. Carol & Donovan, Josephine, editors, *The feminist care tradition in animal ethics*, New York: Columbia University Press s. 61

²⁵ Donovan (2007)

²⁶ Animal care s. 59

²⁷ Gruen, Lori (2007), ”Empathy and Vegetarian Commitments” i Adams J. Carol & Donovan Josephine, editor, *The feminist care tradition in animal ethics*, New York: Columbia University Press s. 335

rights cause with "womanish" sentiment is to trivialize it".²⁸ En oro liknande den Tom Regan uttrycker, i förorden till *The Case for Animal Rights* (1983), om att de som arbetar för djurs intressen är:

"...familiar with the tired charge of being "irrational", "sentimental", "emotional", or worse, we can give the lie to these accusations only by making a concerted effort not to indulge our emotions or parade our sentiments. And that requires making a sustained commitment to rational inquiry."²⁹

I skillnad till detta förespråkar teoretiker inom kulturfeminism, feministisk vegetarianism och ekofeminism en ny modell av djur/människa-relationen där emotioner ges utrymme, både hos mänskliga och icke-mänskliga djur. Snarare än att relationen kännetecknas av en subjekts-objektsrelation, vilket den gör inom traditionell vetenskap och av manliga djurrättsteoretiker som praktiserar rationell distansering, tillerkänner olikheter och skillnader mellan arter utan att kvantifiera eller hierarkiskt rangordna dem i en "Great Chain of Being".³⁰ En relation som respekterar livskraften och själen hos andra individer som ibland involverar ömhet, ibland skräck men alltid respekt.³¹ Enligt feministisk vegetarianism är det en feministisk praktik att inte döda, äta, tortera och exploatera djur. Donovan skriver att de inte vill bli behandlade på det sättet, att vi vet om det och att om vi skulle lyssna på djuren så skulle vi kunna höra det.³² Det feministiska i praktiken att inte konsumera djur som kött handlar dels om att förtryck liknar varandra, oavsett om den förtryckta är kvinna, svart, ko, apa eller katt, det vill säga alla de som kan tillskrivas status som "den andre".³³ Man anser att förtryck samspelar och upprätthåller varandra genom att hämta näring och legitimitet från varandra, de inspireras av varandras förtryckarstrategier. Olika förtryck samverkar intersektionellt genom olika makthierarkier.³⁴ Detta innebär att det inte alltid går att urskilja om diskriminering

²⁸ Donovan (2007) s. 59

²⁹ Ibid., s. 59

³⁰ Ibid., s. 74

³¹ Ibid., s. 74

³² Ibid., s. 76

³³

Beauvoir, Simone (1949/2002), *Det andra könet*, Stockholm:

Norstedts

³⁴ Nibert, David (2003) *Humans and Other Animals: Sociology's Moral and Intellectual Challenge*, Wittenburg: Wittenburg University, Department of Sociology, s. 6

beror på sexualiteter, etnicitet, kön/genus, icke-funktionalitet etcetera. Feminister med ett intersektionellt perspektiv arbetar därför med att motverka alla slags förtryck, genom att synliggöra att olika förtryckarsystem samspelar. På samma sätt som man vill att jämställdhet ska gälla minoritetsgrupper diskriminerade på grund av sexualiteter, etnicitet eller icke-funktionalitet vill man även att den ska gälla varelser som förtrycks på grund av arttillhörighet, vilket kallas artism.³⁵ Artism, från engelskans *species*, innebär diskriminering baserad på arttillhörighet. Man anser att det finns konceptuella och materiella likheter mellan artism och sexism, klassism samt rasism.³⁶ Kvinnor, färgade människor, queers och icke-mänskliga djur är alla underminerade vita, heterosexuella, funktionsdugliga män.³⁷ Feministiska vegetarianer anser att köttkonsumtion i sig är en form av “patriarchal domination and by consuming animal bodies, women are implicitly supporting their own domination.”^{38,39} Därför är vegetarianism, för dessa feminister, en del i ett större projekt för att underminera olika slags förtryck⁴⁰. Då det finns likheter mellan olika förtryckarsystem anser feministiska vegetarianer att är man emot sexism, rasism, heterosexism etcetera bör man vara emot artism. Det bästa sättet att visa motstånd för artism är att vara vegetarian.⁴¹ Enligt detta är det en feministisk handling att vara vegetarian/vegan.⁴²

Mot bakgrund av ovanstående vill jag diskutera problemområdet manliga veganer och maskulinitet. Uppsatsens fokus utgår från följande problemformulering: *Hur konstruerar manliga veganer maskulinitet?* För att kunna besvara problemformuleringen kommer jag att utgå från en rad frågeställningar vilka är som följer:

4. *Hur ser manliga veganer på kopplingen mellan manlighet och köttätande?*
5. *Hur förhåller sig manliga veganer till omgivningens normer?*
6. *Hur förhåller sig manliga veganer till stereotypa föreställningar om veganer?*

³⁵ Holmberg, Tora (2006): “Hur gör djur? Människor, andra djur och utmaningar för sociologin”, *Sociologisk Forskning*, vol. 43, no. 1, pp. 5-19

³⁶ Gruen (2007) s. 334

³⁷ Ibid., s. 336

³⁸ Ibid., s. 334

³⁹ Jag vill förtydliga att jag menar de feminister som förespråkar feministisk etiskt vegetarianism vilket jag benämner som feministisk vegetarianism. De behöver alltså nödvändigtvis inte vara vegetarianer även om de troligen är det.

⁴⁰ Gruen (2007) s. 334

⁴¹ Ibid., s. 336

⁴² Ibid., s. 334

1:3. Disposition

Närmast följer ett teoriavsnitt där jag redovisar för uppsatsens teoretiska utgångspunkter samt aktuellt forskningsläge. Detta följs av metodavsnittet med en översikt av hur jag har samlat in mitt material, den analysmetod som applicerats på materialet, tolkningsprocessen samt reflektioner gällande etik. Därpå följer analysdelen. Slutligen sker en sammanfattande diskussion där även slutsatserna presenteras.

2. Teoretiskt ramverk

Forskning som behandlar intersektionen mellan genus, djur/människa-relationen och konsumtion av djur som kött är ett tämligen outforskat område. Tora Holmberg skriver att en anledning till varför samhällsvetenskap och humaniora generellt sett varit motvilliga att utforska frågor som rör djur/människa-relationen är den klassiska uppdelningen mellan natur/kultur. Eftersom "samhället" består av människor och deras interaktion i institutioner och kultur exkluderas andra djur och blir kategoriserade som "natur". Därmed kan djurs närvaro "avcivilisera" mänskliga aktiviteter och urbana miljöer. Det finns en uppenbar paradox i detta då det i västerländska samhällen även finns en stark syn om att ju mer "human" behandling av djur desto högre civilisation. Häri finns enligt Holmberg en potentiell öppning att, inom studier av djur/människa-relationen, ifrågasätta diskurser och sanningar som ofta tas för givna.⁴³ Jag har tagit del av det aktuella forskningsläget inom den ovan nämnda intersektionen inför uppsatsen. Lisa Gålmark har exempelvis skrivit en del om manliga veganer, men även detta ämne är relativt outforskat vilket gör uppsatsens syfte extra viktigt. Jag har även tagit del av den av den kritik som riktats mot feministisk vegetarianism samt den motkritik som den genererat.⁴⁴ Nedan presenteras de teorier utifrån vilka jag kommer att belysa det för uppsatsen valda problemområdet. Dessa teorier och nedan nämnda begrepp är viktiga analytiska grepp

⁴³ Holmberg, Tora (red.) (2009): Investigation Human/Animal Relations in Science, Culture and Work, Uppsala: Uppsala universitet

⁴⁴ Denna kritik finns att tillgå bland annat här: George, Kathryn Paxton (1994) Should feminists be vegetarians?, *Signs: Journal of Women in Culture and Society* Winter ; 19, 2 För att se hur denna kritik besvaras se exempelvis Adams J. Carol (1995), Comment on George's "Should Feminists Be Vegetarians?", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, Vol. 21, No. 1 samt Lucas, Sheri (2005) A Defense of the Feminist-Vegetarian Connection, *Hypatia*, vol. 20, no. 1, Winter och Donovan, Josephine (1995) Comment on George's "Should Feminists Be Vegetarians?", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 21, no. 1

för förståelsen av vilken kontext manliga veganer är situerade i, något som påverkar hur de upplever sin omgivning och normer knutna till manlighet och veganism. Centrala begrepp för uppsatsen är kön/genus, hegemonisk maskulinitet och manlighet, kultur, socialisering, internalisering, kötnormativitet.

2:1. Kön/genus och hegemonisk maskulinitet

Jag förstår kön/genus-begreppet utifrån queerteoretikern Judith Butlers syn att kön/genus *görs* i sociala processer. Genom att visa på att kön/genus är något som görs, iscensätts och efterliknas performativt uppstår möjligheter att bryta med det traditionella identitetsgörandet. Det innebär att man kan göra och iscensätta kön annorlunda. När kön/genus iscensätts på ett vis som bryter mot det förväntade könsgörandet framstår kön/genus, och de förväntningar som tillfaller olika kön/genus, som en konstruktion. Detta är dock något som tar tid och inget man kan ändra genom ett enda iscensättande, snarare är det så att varje iscensättande som bryter det traditionella könsgörandet leder till små förskjutningar vilka på sikt kan bidra till attitydförändringar i samhället.⁴⁵ Detta hänger samman med sociologen och maskulinitetsforskaren R.W. Connells begrepp hegemonisk maskulinitet. Connell anser att det finns flera olika slags maskuliniteter, vilka hon undersöker i förhållande till varandra. De som innehar den hegemoniska maskuliniteten har mest makt. Denna maskulinitet är dock inte, precis som andra maskuliniteter, en statisk kategori som ser likadan ut över tid och rum. Hegemonisk maskulinitet är föränderlig och görs genom olika karaktärsdrag, den definieras av både institutionell makt och kulturella ideal. Enligt Connell kännetecknas hegemonin av ett framgångsrikt hävdande av auktoritet snarare än våld, även om våld ibland används för att stödja auktoriteten.⁴⁶ Den hegemoniska maskuliniteten upprätthålls av underordnade maskuliniteter, till exempel homosexuell maskulinitet men även av andra som avviker från normen, såsom kvinnor, queer, icke-funktionella etcetera. Hegemonisk maskulinitet bygger en allmän acceptans, om denna acceptans minskar och hegemonin ifrågasätts av alltför många kvinnor eller oliktankande män konstrueras en ny hegemoni. Hegemoni är alltså en historisk föränderlig relation. Få män lever upp till normen om hegemonisk maskulinitet men även de som inte är bärare av denna hegemoni kan dra nytta av

⁴⁵ Rosenberg, Tiina (2003) *Queerfeministisk agenda*, Avesta: Atlas, s. 55.

⁴⁶ Connell, R.W. (1995/2003) *Maskuliniteter*; Uddevalla: Diadalos, s. 101

den.⁴⁷ Exempelvis kan man som avvikande från normen anta karaktärsdrag kopplade till hegemonisk maskulinitet och därigenom antingen passera som tillhörande normen eller använda för att dominera andra. Connell menar att ”genus existerar därför att biologin *inte* bestämmer det sociala.”⁴⁸

2:2. Kultur

Jag förstår begreppet kultur som bestående av värderingar och normer vilka vi socialiseras in i och sedan internaliserar som våra egna. Socialisering och internalisering är som starkast när vi är små, men dessa processer sker hela livet. Kulturen är alltså något vi tvingas förhålla oss till. Den är också avgörande för hur vi uppfattar och identifierar oss själva i vår omgivning. Exempelvis förmedlar medie, reklam- och modeindustrin, som enligt Lena Gemzöe bygger på en objektifiering av kvinnors kroppar, ”en syn på kvinnor som innebär att kropp och utseende är allt.”⁴⁹ I den västerländska kulturen är dikotomier, motsatspar, ett sätt att dela in och förstå världen på. Motsatsparet kvinna – man är ett exempel på en dikotomi som har ett starkt fäste i västerländsk kultur. Till denna finns en rad motsatspar som förknippas med respektive kategori (kvinna eller man). Problemet med att uppfatta världen på detta sätt är att den ena kategorin (man) uppfattas som positiv och den andra kategorin (kvinna) uppfattas som negativ.⁵⁰

Kategorierna kvinna och man är dock inte fixerade utan återskapas ständigt i sociala processer i relation till andra människor och djur. Manligheter görs både av män *och* kvinnor, på motsvarande sätt görs även kvinnligheter.⁵¹ Jag kommer i uppsatsen använda begreppet maskulinitet synonymt med manlighet, även om en viss skillnad finns mellan begreppen.⁵² På samma sätt som jag förstår könsgörandet förstår jag kulturen och dess värderingar som något vi *gör* snarare än något som *bör vara*. Att tala om kultur, värderingar eller praktiker som naturliga eller normala är därmed bekymmersamt därför att det vi gör inte behöver spegla hur vi bäst talar om, uppfattar

⁴⁷ Ibid., s.101

⁴⁸ Ibid., s. 96

⁴⁹ Gemzöe, Lena (2003) *Feminism*, Stockholm: Bilda Förlag, s. 18

⁵⁰ Hirdman, Yvonne (2003) *Genus: om det stablas föränderliga former*, Malmö: Liber

⁵¹ Connell (1995/2003) s. 100

⁵² Begreppet maskulinitet har ett större fokus på maktstrukturer än begreppet manlighet. I vardagligt tal pratar man oftast i termer av manligt och kvinnligt, varför jag valt att använda begreppen som synonyma. För en utförligt begreppsdiskussion se Rosenberg (2002) s. 80ff

eller gör saker.⁵³ Som könade individer är vi situationsbundna i vår kultur, dess föreställningar och könspraktiker.⁵⁴

2:3. Kötnormativiet

Begreppet kötnormativitet har myntats av Lisa Gålmark. Begreppet har kommit till genom inspiration av querteoretikern Tiina Rosenberg och heteronormativitetsbegreppet, normen om den vite mannen västerländska heterosexuella mannen. Denna består av de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller heteronormen som den naturliga, självklara formen för maktpositioner i de allra flesta lägen. I linje med detta innefattar kötnormativitet som teori de institutioner, strukturer, relationer och handlingar som upprätthåller konsumtion av kött från djur. Gålmark anser att kombinationen av heteronormativitet och kötnormativitet har inneburit en hyperexploatering därför att exploateringen av djur har använts som *förebild* och *liknelse* med syfte att exploatera människogrupper, vilka tillskrivs (negativa) värden som anses vara djuriska och därför bör exploateras som djur.⁵⁵ Gålmark har alltså ett intersektionellt perspektiv på förtryckarstrukturer.

Kötnormativitet är den norm som gör att det anses självklart att äta kött och därigenom bidrar normen till att de som avstår normen om kött blir avvikande. Kötnormen är sammanvävd i olika makt hierarkier, som den om rasism, kön, kultur etcetera.⁵⁶ Denna norm är väldigt stark i det västerländska samhället och tar sig uttryck i bland annat skolan, reklam, media, kokböcker.⁵⁷ På liknande vis som media och reklam förmedlar en bild av kvinnokroppen som är objektifierande⁵⁸ och till för den ene, mannen, att konsumera med blicken, förmedlar media och reklam en objektifierande bild av djur som till för människor att konsumera.⁵⁹

3. Metod

Den metod jag har använt mig av är kvalitativ intervjumetod. Den data som används i

⁵³ Gålmark, Lisa (2005) *Skönheter och odjur: En feministisk kritik av djur-människa-relationen*, Riga: Makdam Förlag, s. 17

⁵⁴ Beauvoir (1949/2002)

⁵⁵ Gålmark, Lisa (2005)

⁵⁶ Gålmark (2005)

⁵⁷ Pedersen, Helena (2007): *The school and the animal other*, Göteborg: Göteborgs universitet

⁵⁸ Gemzöe (2003), s. 18

⁵⁹ Adams, J. Carol (1990/2006) *The Sexual Politics of Meat A Feminist-Vegetarian Critical Theory*, New York: The Continuum International Publishing Group Inc

uppsatsen är således intervjuer. På grund av uppsatsens storlek har jag avgränsat mig till intervjuer med fyra stycken manliga veganer samt genom att utgå ifrån feministiskt vegetarianism, hegemonisk maskulinitet samt begreppet kötnormativiet. Utifrån intervjuer med fyra manliga veganer går det inte att dra några slutsatser för hela det veganska samhället, allra minst som det finns skillnader veganer emellan. Det är inte heller min ambition att ta fram essentiella sanningar om hur manliga veganer förhåller sig till maskulinitet, utan snarare se till hur just de informanter jag har intervjuat förhåller sig till olika normer och värderingar i samhället.⁶⁰

3:1. Analysmetod

Den analysmetod jag har applicerat på materialet är narrativanalys. Jag har inriktat mig på vad den insamlade empirin uttrycker i form av berättelser, vilket används synonymt med narrativ. Enligt den narrativanalys som används i uppsatsen innebär informanternas uttryckta tankar och de teman som analyserats inte bara ett återgivande av informanternas person utan visar även den värld och kontext som han eller hon lever i. Att berätta om sin vardag ses som en meningsskapande handling för att därigenom kunna förstå det sammanhang som personen är del av. Detta meningsskapande sker i nuet men kan även påverkas och tolkas av både tidigare erfarenheter och inträffade händelser. Narrativ konstrueras i nuet och under intervjusituationen, det kan exempelvis handla om att ge argument för sina egna och andras handlingar. Detta kallas för kollektiva berättelser och bidrar till samt bevarar en gemensam värdegrund. Genom narrativanalys får både uttalade föreställningar och icke-uttalade praktiker eller föreställningar utrymme. Narrativ genererar olika sorters insikter beroende på situering, det sammanhang de förekommer i. I denna uppsats studeras personliga narrativ där det som ger insikt är den unika erfarenheten⁶¹, i detta fall om hur manliga veganer tänker kring veganism och manligheter.

3:2. Genomförande

I enlighet med narrativanalysen har jag velat fokusera på manliga veganers levda erfarenheter, tankar, upplevelser och berättelser, därför har jag valt att arbeta med intervjuer. Till en början försökte jag hitta informanter via ett *vegancommunity* på

⁶⁰ Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur: Lund, s. 44,181,203, 214

⁶¹ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red) (2005) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur, s. 234

internet, men ingen av dem som hörde av sig bodde inom rimliga avstånd för att kunna ses för en intervju. Därför hörde jag av mig till vänner och bekanta, för att se om de visste någon som kunde tänkas vara intresserad av att bli intervjuad. Därigenom fick jag ett tiotal namn. All första kontakt skedde via e-mail med en kort presentation av mitt uppsatsämne och en förfrågan om att få intervju dessa personer till uppsatsen.

Jag har genomfört fyra intervjuer, vilka var för sig tagit drygt 60 minuter. Dessa har spelats in och därefter transkriberats. Två av intervjuerna är genomförda hemma hos mig. Jag är medveten om att intervjuer hemma hos den som intervjuar kan kritiserats med anledning av att den intervjuade skulle känna sig i underläge.⁶² I detta fall tror jag snarare att det bidragit till en mer avslappnad stämning som underlättat samtalet för både mig och den intervjuade. En av intervjuerna ägde rum på ett café och den fjärde intervjun ägde rum i den intervjuades hem på dennes initiativ.

Jag har använt mig av en strukturerad intervjuguide som utgår från följande tematik: veganism och normer med de olika underteman identitet och politik respektive kött och media. Innan intervjuerna till uppsatsen utfördes en provintervju för att testa hur frågorna fungerade, exempelvis om någon behövde formuleras om eller tas bort. Intervjuguiden innehåller många frågor vars syfte tjänat till att jag som intervjuare känt mig väl förberedd, vilket självklart är av prioritet när någon delar med sig av sin tid. Det viktigaste i intervjuerna har dock, i enlighet med narrativanalysen, varit informanternas egna berättelser. Därför har jag under intervjuerna främst rört mig inom intervjuguidens olika teman och anpassat följdfrågor, ordningsföljd samt vilka av underfrågorna som tagits upp, utifrån den intervjuades berättelser.

3:3. Tolkningsprocessen

Det som läggs fram i uppsatsen är mina tolkningar av dem intervjuades narrativ, vilket ofta blir fallet när det primära källmaterialet består av ett antal transkriberade intervjutimmar⁶³. Dessa har uppkommit genom en tolkning av materialet utifrån egna teoretiska antaganden och med forskningsproblemet i fokus. De teoretiska utgångspunkterna kan bidra till att jag som forskare ser vissa saker i materialet men

⁶² Steinar (1997)

⁶³ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005) s. 253

inte andra, vilket är viktigt att som läsare (och forskare) vara medveten om⁶⁴. Det jag presenterar i uppsatsen är delar av den ursprungliga narrativen som återges i form av citat. Detta efter att jag har skrivit rent intervjuerna utifrån intervjuguidens tematik. Därefter har jag analyserat materialet för att se om andra teman uppstått, vilka sedan använts för att strukturera analysen. De teman som presenteras i analysen flyter delvis samman, till följd av att dessa ämnen är så närstående varandra, något som gör att analysen kan verka ostrukturerad. Jag vill därför peka på att jag medvetet valt denna tematik dels då det är teman som uppstått vid granskning av källmaterialet och dels då de strukturerar analysen på ett sätt som gör den mer läsvänlig.

Donna Haraway menar att vi alla är situerade som forskare, något som inte helt går att frångå och påverkar hela forskningsprocessen.⁶⁵ Detta synsätt skiljer sig markant från den traditionella forskningen som hyllar den så kallade objektiva forskaren och objektiva sanningar. Jag är själv sedan tidigare insatt i frågor som rör djuretik, en situation som påverkar intervjusituationen vid till exempel val av frågor. I intervjusituationerna har jag försökt vara öppen inför informanternas beskrivningar och berättelser av sina upplevelser och även försökt att inte tolka in för mycket egna värderingar i deras berättelser. Som forskare bör man vara uppmärksam på och förhålla sig reflexivt till både sin egen situation och informanternas situation. I intervjusituationen är informanterna där i egenskap av att vara just manliga veganer, vilket både påverkar deras situation samt materialet. De berättelser som uppkommer i intervjusituationen måste analyseras och förstå mot bakgrund av tillkomst, presentation och användning. Forskaren måste ställa frågor som vilka syften informanten kan tänkas ha med sin berättelse och hur det påverkar vad som sägs men även vilket forskarens mål är.⁶⁶

3:4. Några ord om etik

I undersökningar som baseras på ett fåtal människors erfarenheter och berättelser är frågan om etik och sekretess särskilt viktig. Det är viktigt att informanterna känner sig trygga och säkra på att deras information behandlas på ett korrekt sätt, allra helst som vissa av de ämnen som berörts under intervjuerna är känsliga. Jag har innan

⁶⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005) s. 254

⁶⁵ Haraway, Donna (1988) "Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective." i *Feminist studies*, Vol. 14, No. 3

⁶⁶ Nilsson, Bo (1999) *Maskulinitet – Representation, ideologi och retorik*, Umeå: Borea Bokförlag, s. 26

intervjuernas genomförande berättat att intervjuerna kommer att spelas in för anteckningarnas skull, men att endast jag och eventuellt min handledare kommer att ta del av materialet. Anonymitet säkerställs genom fingerade namn. Av anonymitetsskäl har jag valt att utelämna vissa personliga detaljer om de intervjuade. Intervjuerna har överförts till säkert förvarade, anonymiserade transkriptioner som endast jag har tillgång till. Kravet på konfidentialitet är således uppfyllt.⁶⁷ Nyttjandekravet innebär att jag kommer kontakta informanterna igen och be om lov om jag vill använda intervjuerna någon annanstans än i uppsatsen.

Eftersom uppsatsförfattaren ges tolkningsföreträde finns en etisk dimension av hur jag har använt mig av intervjupersonernas berättelser. Kopior av uppsatsen har skickats till deltagarna, dels som ett tack för hjälpen och dels för att de ska ha möjlighet att höra av sig med kommentarer eller kritik. Här tänker jag främst på min användning av citat i uppsatsen. Ett oundvikligt problem med citat är att de måste ryckas ur sitt sammanhang. Dessa är för den sakens skull inte meningslösa i analysen, allra minst då jag använder mig av narrativanalys och intervjupersonernas tankar, reflektioner och erfarenheter står i fokus för min undersökning. Två saker är dock viktiga att påpeka vad gäller användningen av citat. Det ena är att de slutsatser jag kommer fram till är baserade på intervjuerna i sin helhet och att citat främst används när de väldigt tydligt kunnat synliggöra något jag velat poängtera. Det andra är problematiken med själva återgivandet av citaten. Många gånger är det talade ordet mer överlägset än det skrivna då det i en samtalsituation går att förtydliga sin åsikt genom tonlägen, små ljud och sitt kroppsspråk. Bortsett från mindre korrigeringar, för läsbarhetens skull, har jag valt att i så stor utsträckning som möjligt återge citat i talspråk.

3:5. Presentation av intervjupersonerna

En av de intervjuade har jag träffat vid ett tidigare tillfälle, men enbart utbytt några ord med. De andra tre informanterna var för mig okända personer. Som urvalskriterium tänkte jag mig manliga veganer i närheten av Uppsala- eller Stockholmsområdet. Informanterna är mellan 25 och 38 år. Två av informanterna är studenter, de andra två arbetar. En av informanterna identifierar sig som bisexuell, två

⁶⁷ Det är självklart möjligt att mina intervjupersoner kan identifieras via den person som gav mig deras kontaktuppgifter. Detta har dock varit välkänt från början. Anonymitet handlar i detta fall främst om att inte känna sig uthängd i uppsatsen utan kontroll över vem som läser den.

som heterosexuella och den fjärde vill inte definiera sin sexualitet. Samma person ser tvåsamhet som problematiskt och förespråkar alternativa familjerelationer. Alla informanter kallar sig själva för veganer, med det djuretiska skälet som den främsta orsaken.⁶⁸ Samtliga tar upp den senaste skandalen inom grisindustrin som Djurrättsalliansen uppmärksammat som ett aktuellt argument. Informanterna har själva fått välja varsitt fingerat namn vilket används i uppsatsen.⁶⁹

4. Analys av intervjustudien

Det är här viktigt att tydliggöra att jag med kvalitativ metod utgår från fyra mäns berättelser. Det är dessa mäns tankar och erfarenheter kring manlighet och veganism som åsyftas även om det textmässigt ibland kan framstå som generella slutsatser.

4:1. Veganism

I det västerländska kapitalistiska samhället är normen om djur som kött så pass stark att något alternativ till den sällan eller inte alls ges utrymme i de tidiga uppväxtåren. I detta samhälle föds människor in i en kultur där vissa djur konsumeras som dagligt kött, man socialiseras alltså in i en kultur som ser på djur som varor, denna syn på djur och de värderingar tillhörande denna syn internaliseras av de människor som växer upp i kulturen. Därigenom blir synen på och värderingar av djur ens egna. Martin menar att barns socialisering in i köttkonsumtionen är problematiskt och att det finns en ovilja i att förklara för barn vad kött egentligen *är*, enligt hans synsätt döda djur. Martin menar att det finns ett klassiskt problem ”liksom barn frågar ju och berättar man så vill de ju inte äta ofta...”, men som man aldrig kommer undan:

Hur ska vuxna förklara för barn att det de äter kommer från samma slags varelse som de förra veckan klappade på Skansen...? Hur förklarar man det som vuxen utan att det blir sån dubbelmoral. Det är ungefär som att liksom vuxna säger åt barn att de måste ha cykelhjälm för det är viktigt att ha skydd på huvudet och sen har de inte det själva och barn, det är så jävla dåligt ja men det är så typiskt liksom.. men det är som många teoretiker

⁶⁸ Vid enstaka tillfällen har de konsumerat mejeriprodukter och/eller ägg, vilket gör att de av vissa inte skulle anses vara strikta veganer.

⁶⁹ Detta val har inspirerats av Dina Avrahamis avhandling *Vi dansar inte på bordet. Lesbiska invandrarkvinnor i Sverige: stigmatisering och stolthet*. De 21 kvinnor som Avrahami intervjuade till sin avhandling fick själva välja ett fingerat namn för användning i avhandlingen. Avrahamis intention med detta var att objektifiera de intervjuade så lite som möjligt. Jag har valt att låta de intervjuade till denna uppsats välja ett fingerat namn med anledning av att namn ofta är väldigt personliga samt att jag inte vill tilldela någon ett namn som de själva eventuellt inte skulle tycka om.

har sagt det här om slakterierna skulle ligga mitt i städer och ha stora fönsterglas skulle folk inte äta lika mycket kött.

Även Jonas ifrågasätter barns socialisering av köttnormen. Han brukar ofta få frågan ifall han, om han får barn i framtiden, ”skulle tvinga dem att bli veganer då?” En fråga Jonas reflekterat över:

Alltså jag kommer ju inte stå och laga kött åt dem. Jag tycker inte det är okej att man inte låter, man låter ju inte barn göra valet om man låter de äta kött. Det är väl bättre att de får sen när de blir vuxna eller när de blir femton eller liksom att de kan välja, ”nej men jag tror jag vill prioritera mitt eget välmående framför andras lidande så jag börjar äta kött nu.” Det är väl hellre att göra så än tvärtom att man tvingar sina barn och sen när de är femton, eller jag kan tänka mig att om jag skulle ha barn som fick kött så skulle de kunna fråga ”ja men varför lät du mig äta kött när jag var barn? Varför, hur kunde du göra det? Varför kunde du inte låta mig göra det valet när jag blev stor själv?”

Genom sin berättelse låter Jonas konsumtion av djur som kött framträda som en norm. Jonas menar att det är bättre att låta barnen välja själva när de är äldre om de ska börja äta kött eller ej. Han anser att det är en mycket ”vettigare ståndpunkt än tvärtom att man ger dem kött för att det är det normala i samhället”. Oftast socialiseras vi in i en norm om att äta kött, utan att veta om att det är just en norm. Vi ser det som *naturligt* att äta kött utan att veta om att det finns alternativa synsätt, vilket gör att vi inte ges möjlighet att ifrågasätta normen. Köttnormen naturaliseras precis som heteronormen görs, vilket Gålmark menar.⁷⁰ Vi socialiseras in i en kultur där allt – våra föräldrar, reklam, media, populärkulturen – ständigt säger åt oss att heterosexualitet och tvåsamhet liksom konsumtion av djur som kött är det rätta sättet att leva sitt liv. Med ett antagande om att det är *naturligt* att vara heterosexuell respektive att äta kött.

4:1:1. Första kontakten med veganism

Då vi tidigt socialiseras in i en köttnorm blir den en del av vår värdegrund, hur vi ser på livet och vad vi anser *naturligt*. Detta blir en gemensam värdegrund vilken delas med många andra människor, då de flesta i västerländska samhällen äter kött. Värdegrunden är en del i identitetsskapandet, den gör att vi lättare känner samhörighet

⁷⁰

Gålmark (2005)

med de människor vars värdegrund liknar vår egen. Genom att umgås med människor med gemensam värdegrund förstärks densamma.⁷¹ En gemensam värdegrund kan även bidra till att alternativa värderingar och synsätt inte blir uppmärksammade, vilket verkar vara fallet med alternativ till konsumtion av djur som kött. Informanternas berättelser visar tydligt att vegetarianism och veganism är ett undgängt alternativ till köttkonsumtion, det finns inte öppet vid sidan om köttkonsumtion, på liknande sätt som det oftast inte finns något öppet alternativ till heterosexualitet. Något krävs för att komma i kontakt med vegetarianism/veganism. Josef kom i kontakt med veganism via en person på ett chattforum på internet och Jonas träffade en vegan på en fest, de började därefter äta vegetariskt och efter ett tag veganskt. Ragnar kom i kontakt med veganism genom kompisar, ”det var mest tjejkompisar” vilket han tror är vanligt i tidiga tonåren. Martin berättar att han kom från en ”vanlig arbetarklassfamilj som inte pratat politik eller ifrågasatt överhuvudtaget”, att han inte kände till att det fanns vegetarianer innan han träffade en kompis som var vegetarian. Martin tyckte att ”det lät spännande och helt plötsligt gav hon mig en kokbok och så började jag prova.” Jonas tycker att människor som äter kött är lata, men att det kan bero på att man inte har kommit i kontakt med vegetarianism/veganism:

Alla människor har ju såhär brister och svagheter och jag ser ju att äta kött är en typ av svaghet för det är ju väldigt få som ställer upp på att, alltså hur djurindustrin ser ut däremot man väljer att blunda för det och tänker att ”njaa men det här köttet det är säkert bra” men egentligen vet man att det inte är det.

Linn: Är det ett stort problem att många väljer att blunda för vad köttet på tallriken egentligen innebär?

Jaa, men det gör man ju för att det är bekvämt och för att man blir tillsagd att göra det hela tiden.

Linn: Hur blir man tillsagd?

Mmm, men via hela populärkulturen via hela samhället som säger att man inte ska riktigt göra de valen att man inte ska ifrågasätta så mycket heller utan bara det är helt okej att bara köra på liksom.

Häri ligger den outtalade motsatsen till svaghet, nämligen ”styrka” vilken kan fungera som en maskulinitetsmarkör. Det komplexa med manligheter är att även de

⁷¹

Larsson (2003)

genuspraktiker som går emot och utmanar den hegemoniska manligheten kan upptas och ge stöd åt densamma.⁷² Detta beror dels på att överskridandet av gränser är ett manligt kodat karaktärsdrag⁷³, något som gör att manliga veganers utmanande av rådande normer kan ses som en maskulinitetsmarkör, och dels på att hegemonin fångar upp avvikande maskuliniteter. Detta beror på att hegemonin behöver människor som inte lever upp till hegemonin för att kunna utöva sin makt och dra fördelar gentemot dessa. Det hänger även samman med att hegemonin förändras om den rådande hegemonin inte ges legitimitet. Detta betyder att om någon maskulinitet, exempelvis manliga veganers, utgör ett potentiellt hot för hegemonin kan denna maskulinitet komma att upphöjas till den hegemoniska⁷⁴. Detta är dock tveksamt om vi lägger till ett intersektionellt perspektiv där man anser att maktstrukturer ger näring och legitimitet åt varandra vilket gör att man genom att motsätta sig artism även motsätter sig sexism.

4:1:2. Synen på köttkonsumtion

Det är uppenbart att alla informanter ser negativt på köttkonsumtion, vilket beror på behandlingen av djur inom köttindustrin. Jonas reflekterar över reklam för kött:

När jag var i Argentina då var det ju verkligen såhär det låg en flådd gris såhär stor (visar) på en skärbräda med klövar och allting kvar och då kände jag det här skulle inte funkade i Sverige för den här grisen skulle ses som söt och eller... där kunde man sälja kött på det sättet. Här handlar det ju mycket att sälja kött om att ”å titta här är en glad ko” och sen är det ett sorts mellanrum som vi inte riktigt pratar om och sen ligger det en kotlett som är sådär fin och stekt ehm... det är ju väldigt mycket att jag väljer att inte se köttreklam för den är inte intressant det finns inte i mitt område av det som jag behöver liksom.

Jonas pekar på det som av Adams kallas för ”the absent referent”, den frånvarande referensen.⁷⁵ Det är denna som möjliggör att inte se kött från djur som dödade djur. Den frånvarande referensen gör att den som äter kött från djur, och befinner sig inuti köttnormen, inte ser att köttet kommer från ett djur – en unik individ vilken en gång levde och kände njutning precis som människan känner njutning. Referensen fråntar

⁷² Connell (1995/2003)

⁷³ Beauvoir (1949/2002)

⁷⁴ Även kvinnor kan utgöra hot mot den hegemoniska maskuliniteten. Se Connell (1995/2003)

⁷⁵ Adams (1990/2006)

djurets möjliga subjektsposition och tillskriver djuret en objektsposition, som mat. Köttet blir därmed något annat än den en gång levande individen samt något annat än det dödade djuret. Detta skapar enligt Adams en blindhet inför kött som ett dödat djur, vilket möjliggör att konsumera djur som mat till vardags. Skulle referensen vara synligt, om djuret skulle närvara som ”söt” vid konsumtion av djur som kött (i charkdisken, innan slakt, vid måltiden) skulle köttet bli ”etiskt och aptitmässigt tveksamt”⁷⁶, om inte omöjligt. Enligt Jonas verkar köttreklam i Sverige vara starkt beroende av den frånvarande referensen, nämligen att visa upp djur som söta och sedan ha ett ”mellanrum” fram till att kotletten serveras. Det nämnda mellanrummet är något som undviks att visa och diskutera, det är i mellanrummet slakten av djur sker:

Om man lyckas sälja en story som till exempel om de här som hade sex med djur, det kanske var ett halvår ett år sen så gjorde de ett avslöjande eller om det var djurrättsrörelsen som hade skitmycket research och sålde historien till aftonbladet och då blir det ju jättestort... men det handlar ju väldigt mycket om att definiera ut dem som är onda och sådär. Alltså det är en tydlig dramaturgi som alltid finns i media det finns en god och det finns ett offer och sen varierar det vilka det är. Djurrättsaktivisterna kan lika gärna vara de onda när det är någon pälsgubbe som får gråta ut om hur jobbigt det är att få läsen igenlimmade eller att få ett överfallsalarm (skratt) uppkastade på taket liksom.

Jonas narrativ skulle kunna tolkas som att han skapar en motbild till stereotyper om veganer, vilket ger mening till hans eget handlande. Han problematiserar köttnormen genom att dra jämförelser till hur media använder sig av dramaturgi. Den dramaturgi Jonas talar om har även uppmärksammats i uppsatsen *Från båt till folkrörelse – En studie av Dagens Nyheters skildring av veganer*. I studien framgår att det i artiklar om aktioner eller annan civil olydnad oftast bara är en part som får komma till tals, inte sällan en myndighet, exempelvis polisen, eller den som ”drabbats” det vill säga minkfarmaren eller innehavaren av en pälsaffär. Ibland får dock veganerna själva komma till tals, men uppsatsförfattarna menar att dessa ges mindre utrymme.⁷⁷ Genom att mestadels låta de ”drabbade” komma till tals och utmåla veganer som kriminella ges läsaren en felaktig bild av veganer. Inte minst som det ofta är just

⁷⁶ Gålmark (2005), s. 91

⁷⁷ Stubbendorf, Anna och Thell, Ulrika (2002)

veganen som aktivist som uppmärksammats i media, och inte de veganer (vilka är i majoritet) som tar avstånd från dessa aktioner.⁷⁸ Jag anser detta vara väldigt bekymmersamt därför att media antas inneha en samhällsgranskande roll och förmedla en *sann* bild av verkligheten. Detta medför i sin tur vilka stereotyper veganer tvingas förhålla sig till.

4:2. Normer

I ett avseende tillhör alla mina informanter mannen som norm och som tillhörande en norm kan det vara svårt att själv se den.⁷⁹ Detta beror på att man hela tiden *passerar* olika situationer, just i egenskap av man, utan att behöva vara medveten om sig själv. Ofta är det först när man *inte* passerar en situation som normer synliggörs och man blir medveten om sitt eget vara. Känslan av att *inte* passera kallas av Sara Ahmed för *queer feelings*.⁸⁰ Detta kan stå som förklaring till varför informanterna har svårt att tala om vad manlighet *är* per se, samtidigt som de verkar ha lättare att förklara vad som *är* omanligt.⁸¹ En annan förklaring kan vara att det i den patriarkala ideologin finns en tradition att beskriva mannen implicit genom att peka på vad kvinnan är, det vill säga vad mannen *inte* är, snarare än att beskriva mannen direkt. Den hegemoniska mannen har inga gränser, hans subjekt beskrivs indirekt genom att avgränsa och objektifiera andra, kategorin den andre.⁸²

4:2:1. Maskulinitet

Samtliga informanter har en problematiserande syn på manligheter. Jag tolkar att det informanterna benämner som manligt inte är deras egen syn på manlighet utan snarare den bild samhället målar upp. Detsamma gäller deras beskrivningar av vad som är

⁷⁸ Att media misslyckats i sin roll som samhällsgranskare har även uppmärksammats gällande våldtäkter. Se Lindsmyr, Ester (2005): *Rädslans otillåtna rum*, Uppsala: Centrum för Genusvetenskap

⁷⁹ I det att de uppfattas som män samt benämner sig själva som män.

⁸⁰ Ahmed, Sarah (2004) *The cultural politics of emotions*. Edinburgh: Edinburgh University Press

⁸¹ Det är lättare att avslöja en norm när man bryter mot den och/eller när man blir negativt särbehandlad på grund av den. Det är därför mycket tydligare att se hur svarthet, kvinnlighet eller veganism markeras och nedvärderas än att se hur vithet, manlighet respektive köttkonsumtion uppvärderas. Dessa makthierarkier skär dock in i varandra intersektionellt vilket gör att diskriminering eller icke-diskriminering ser olika ut beroende på om subjektet exempelvis är en vit, vegansk kvinna, en svart man eller en vit vegansk man. Men det handlar även om vilka situationer man befinner sig i. Sara Ahmed jämför *queer feelings* med känslan av att sitta i en stol, om stolen är skön det vill säga är i enlighet med normen reflekterar man ofta inte över stolens form, men om stolen är obekvämt det vill säga går emot normen är dess form plötsligt väldigt väsentlig. Det är alltså svårt att se en norm när alla agerar i enlighet med den.

⁸²

omanligt. Till skillnad från samhällets bild av manlighet som positivt laddad ställer sig informanterna mot denna (samhällets) bild. Omvänt ser de mer positivt på den bild av manlighet som samhället anser negativ, vilken även tillskrivs kvinnliga karaktärsdrag. Josef förklarar:

Mmm, jag tycker att ofta de som är såhär tydligt män och verkligen lever ut den här mansrollen sällan är särskilt sympatiska... det kan oftast liksom det jag förknippar med typsikt manliga karaktärsdrag som är ganska dåliga liksom...

Linn: Exempelvis?

Att avbryta när andra pratar, liksom, ta mer plats att överhuvudtaget ta mycket plats å... mycket såhär otrevliga eller lite såhär rå jargong, ganska sexistiska och främlingsfientliga skämt det är, ja det är nån sorts såhär grovhet som jag... som jag inte riktigt klarar av att leva ut liksom... ja så tänker jag.

Underförstått är att kvinnor inte tar plats, allra minst mycket plats. Dessa manligt kodade karaktärsdrag, bland andra, försöker Josef ta avstånd ifrån, något han tror gör att vissa uppfattar honom som omanlig:

Jag var i Sydamerika och där blev det mycket såhär tydligt att de verkligen, det kanske är mer i kulturen att säga saker rakt ut där också men där var det verkligen att de störde sig på och kommenterade att jag pratade tyst och försiktigt och liksom... nej men det var väl lite konkreta saker som de anmärkte på... inte bara sådana saker händer väl förstås heller. Nej jag vet inte riktigt hur jag upplevs... Helst vill jag ju inte behöva tänka på kön överhuvudtaget utan mer såhär i nån sorts mellanväg. Som att vara mig själv liksom och inte behöva va könkodade å sådär. Ehm, att det är personlighet i liksom alla aspekter utan att tänka på liksom hur det är. Sen är jag jävligt intresserad av till exempel idrott, vilket är klassiskt stereotypt manligt men vadå då låter jag mig själv vara det liksom utan att påstå att det är en aspekt av. Jag tycker att fotboll är kul att titta på ibland och de det är okej med (skratt)

Josef berättar explicit att han går emot stereotypen om manlighet, men inte alltid då han ibland tillåter sig själv att göra klassiskt stereotyp manliga saker vilket tyder på en slags självdistans. Samtliga informanter går emot den djuretik som Singer och Regan förespråkar beträffande att de inte har något behov av att särskilja sig mot kvinnligt

tecknade karaktärsdrag, såsom att vara sympatisk, omhändertagande med mera. Snarare anses de kvinnligt tecknade personlighetsdragen värda att sträva efter. Jonas menar att det finns en tanke i samhället om att det skulle vara manligt att äta kött, men att han inte har något ”problem i att inte bli sedd som manlig” och att om någon tycker att han är en ”fjolla” så är det inte ett problem för honom utan ”det är dennes problem”. Jonas menar att det finns en rad förväntningar på män, och att det är samma sak om man är ute på krogen och inte dricker sprit: ”man förväntas äta kött och dricka öl och göra en massa saker för att man är man”. Precis som flera andra kulturella företeelser, som att en man förväntas dricka öl, ser Jonas konsumtion av djur som kött en del i könsgörandet av mannen. Detta kan tolkas utifrån den heterosexuella matrisen, vilken utgör tolkningsramen för vad som är socialt godkänt respektive icke-godkänt.⁸³ Då kött från djur är en del i könsgörandet av det manligt/maskulina blir det icke-godkänt att inte äta kött från djur, en sådan avvikelse underminerar heterosexualiteten och den maskulina matrisen vilken har ett behov att definiera de mänskliga kropparna utifrån kön/genus för att göra dessa begripliga. Genom att sluta äta kött från djur brister en del i könsgörandet av mannen, män avsäger sig därigenom maskulinitetspoäng.⁸⁴ Detta skulle, utifrån den heterosexuella matrisen, kunna vara en motståndspraktik gentemot den hegemoniska maskuliniteten.

Förut var Martin mer ”hardcore-vegan” och har även blivit dömd i samband med en djurrättsaktion. Nu kan han mer tycka att ”det har vart dumt med den här veganismen som är liksom... för... extrem om man säger... att man liksom kan skälla ut någon för att den inte har koll på e-nummer liksom” något Martin tror bidrar till en stängdhet gentemot de som bara vill dra ner på sitt köttätande. Martin menar att veganism mer är ett begrepp, och att han tycker det är ”bättre att folk äter vegetariskt... om de tycker att det är lättare.” Martin tror att det finns fler kvinnliga veganer, något som inte förvånar honom särskilt mycket. Han säger att han inte har någon ”direkt positiv syn på manlighet.” Att det inte förvånar Martin om det nu skulle finnas fler kvinnliga än manliga veganer kan tolkas i ljuset av kvinnor antas vara mer omvårdande än män. Både Ragnar och Martin nämner att det finns en machoattityd inom djurrättsrörelsen, främst vad gäller aktioner. Martin berättar att han upplever en hierarki:

⁸³ Rosenberg, Tiina (2005): *Könet brinner*, Stockholm: Natur och kultur

⁸⁴ Gålmark (2005)

Som allt annat så blir det ju tyvärr ju högre upp man kommer i hierarkin desto mer män kommer det ju liksom helt plötsligt så när man inom djurrätten så var ju liksom namnen man kände till var ju alltid män. Det är så himla typiskt så är det ju alltid.

Martin menar att detta gäller både vilka teoretiker och aktioner man talar om och att det är ”otroligt grabbigt” speciellt när det gäller aktioner:

Alla former av grabbighet man kan tänka sig. Men som allt annat så är det ju tack vare att feminister också är veganer så har det ju, eller jag vet ju att kvinnor har kämpat väldigt mycket med det inom. För man kan ju tänka att här är det ju i alla fall inte så för här är ju folk medvetna och så blir man chockad över att nej det är samma problem här som överallt annars. Killar tar mycket plats.

Även Ragnar tror att det finns fler kvinnliga veganer än manliga, men att de senare hörs mest:

Det är väl ofta så att tyvärr inom veganrörelsen att det är lite machogrej ibland att killar gärna gör sig hörda lite mer och ska göra det mer till en lite mer högljudd del av sin attityd än vad tjejer gör. Så att jag kan tänka mig att de märks lite mer ibland tyvärr.

Linn: Känns det som att veganism kan bli som en del av det manliga projektet?

Ja, absolut särskilt om man ser det som kanske om man ser på de väldigt aktiva och de som alltså mer olagliga aktioner och så. Där känns det ju som att det kan bli en direkt machoattityd ibland som jag inte tycker är bättre än någon annan machoattityd. Inte att jag inte kan tycka att de metoderna är bra ibland men ja jag tycker att det kan bli ganska jobbig stämning bland. I alla fall tidigare, jag har inte haft kontakt med dem som gör såna här aktiva aktioner nuförtiden men förr var det så i alla fall det kan ju ha förändrats.

Den patriarkala hierarkin är enligt Martin och Ragnars berättelser stark även i de politiska rörelser där man tror att det borde vara mindre hierarkiskt.⁸⁵ Martin skapar

⁸⁵ Detta är något som även har uppmärksammats i flera politiska rörelser, exempelvis har kvinnorna i den första och andra feministvågen kritiserats för rasism och i fackliga organisationer som slutit upp gentemot rasism har männen kritiserats för sexism. Se exempelvis Gemzöe, Lena (2003) och Mohanty, Chandra (2007), *Feminism utan gränser*, Hägersten: Tankekraft Förlag

mening åt feminismer när han menar på feminister också är veganer, vilket han menar på bidrar till en förändring av hierarkier. Den machoattityd som Martin och Ragnar säger sig ha upplevt inom djurrättsrörelsen skulle kunna tolkas som uttryck för en protestmanlighet. Denna manlighet grundar sig i Alfred Adlers begrepp maskulin protest. Adler menar att det finns en polaritet mellan maskulinitet och feminitet, där den senare undervärderas och anses vek. Att inneha eller att implicit ge uttryck för svaghet genom att ägna sig åt feminint tecknade aktiviteter, exempelvis inom djurrättsrörelsen vilken traditionellt sett bestått mestadels av kvinnor, motiverar en överdrift av maskulinitet och aggressiva beteenden för att hävda densamma.⁸⁶ Både Martin och Ragnar ser dock negativt på denna maskulinitet. Men de är inte heller bärare av, eller ens delaktiga i, den hegemoniska maskuliniteten eftersom att deras berättelser tydligt visar på ett motstånd gentemot denna.

Inom maskulinitetsforskning har man på senare tid kommit att se på maskulinitet på liknande vis som man länge gjort med feminitet, nämligen dels att det finns flera maskuliniteter samt att dessa görs genom sociala processer. Beauvoirs kända citat ”Man föds inte till kvinna, man blir det”⁸⁷ pekar på att genusidentiteter görs. Citatet har främst använts av kvinnor men används idag även av andra grupper i samhället som placeras in i identitetsfack vilka anses *naturliga* men i själva verket är konstruerade. Således har även citatet kommit att användas om män, som även om de tillhör normen har en rad föreställningar och förväntningar på sig vilka bestäms av den hegemoniska maskuliniteten.⁸⁸ Därigenom kan/vill inte alla män leva upp till dessa föreställningar, något som samtliga informanter uttrycker. Jonas har ”inget intresse av att vara man” och hos Josef är det ”inget mål att bli en man”. Samtliga informanter uttrycker en problematiserande syn med det dualistiska sättet att dela upp världen på, med att tillskriva någon egenskaper utifrån kön/genus. Ragnar funderar kring sig själv som man:

Jag tycker det är jobbigt ibland att vara man, att jag känner att folk lyssnar mer på mig och att jag känner att det är lätt för mig att köra över folk både tjejer och killar. På det sättet så känns det inte alltid, så tycker jag inte väl inte att det är någonting som jag ser positivt på.

⁸⁶ Connell (1995/2003), s. 31

⁸⁷ Beauvoir, Simone (1949/2002)

⁸⁸ Connell (1995/2003)

I enlighet med Butlers performativitetetsbegrepp iscensätts genusidentiteter i allt vi gör, något som ibland sker omedvetet. Samtliga informanter är väl medvetna om den makthierarki som finns mellan män och kvinnor, vilket gör att de i vissa fall medvetet väljer vilka handlingar de utför (som män), det vill säga hur de iscensätter sitt eget genus, vilka bryter mot traditionella göranden av manlighet. Dessa kan ses som motståndspraktiker, ett exempel är Josef som tycker det är svårt att leva jämställt i ett förhållande men som strävar efter detta i sitt nuvarande förhållande med Maria. Samtidigt menar han att man måste undvika vanföreställningen om att det skulle kunna vara ett jämlikt förhållande och inse att det, mellan en kvinna och en man, inte kan bli det fullt ut. Med den utgångspunkten menar Josef att man får försöka göra så gott det går för att leva så jämställt som möjligt, ”varje generation får ta sina steg”. Josef skapar mening i sina egna handlingar även om ett resultat inte syns, därför att små förändringar öppnar för större förändringar för kommande generation.

Om vi följer Beauvoir kan vi tolka att det som Josef antyder, att man inte kan göra allt på en gång, beror på att de handlingar vi gör är situerade i en kontext. Beauvoir menar att vi ständigt befinner oss i olika situationer vilka vi tvingas förhålla oss till och vilka vi inte helt kan bryta oss loss från, däremot kan vi välja att utifrån dessa situationer agera i enlighet med eller tvärtemot vad de föreskriver. Genom att göra vad som inte förväntas i en viss situation, exempelvis ett förhållande mellan en man och en kvinna, kan man uppnå en förändring av situationen vilket öppnar upp större möjligheter gällande iscensättningar och motståndspraktiken för de (personer, kommande generationer) som faller in i situationen (heterosexuellt förhållande) nästa gång.⁸⁹ Detta är precis vad som menar med performativitet, att performativt vidga gränserna för vad som är okej för att så småningom kunna bryta sig loss än mer. På liknande sätt öppnar samtliga informanter för subversiva praktiker gentemot ett annat samhälle. De synliggör alternativet att vara vegan och som Jonas säger ”puttar på” i den riktning de vill att samhället ska ta, en riktning där djur inte konsumeras som kött och bortom det dualistiska synsättet i allmänhet.

4:2:2. Identitet

Jonas uttrycker en stark identifiering som vegan. För honom är veganrörelsen ett alternativt levnadssätt, vilket är viktigt att visa så att andra får upp ögonen för

⁸⁹

Beauvoir (1949/2002)

veganism. Han ”tror identiteten och rörelsen är viktigare än de enskilda kostvanorna”. Jonas tar själv upp frågor kring identitet när jag frågar om det finns fler skäl, än det djuretiska till hans veganism. Han menar att man kan ange ”klimatskäl eller massa olika skäl” men att han in grund och botten inte tror på konsumentmakt:

Jag tror inte att det är ett sätt att förändra, alltså att förändra systemet helt enkelt. Man kan lite såhär putsa lite på kanterna. Kapitalismen blir lite snällare men om man som jag vill avskaffa kapitalismen så är inte konsumentmakten en väg att gå. Ehm och jag är inte helt säker på att det funkar veganmässigt heller. Däremot att bygga en identitet... på ett normbrott, som ändå veganismen gör, och liksom en kultur och en rörelse kring det som *promotar* någonting annat det tror jag kan vara, där tror jag att det finns en subversiv potential i det att det kan utmana köttindustrin. Ehm... men varje gång jag väljer att inte köpa kött i affären är inte ett såhär ett wow liksom. Att jag väljer bort det varje enskild gång jag går och handlar betyder mycket mindre än att jag är bråkig på en restaurang och liksom ”ja men har ni ingen veganmat nej men då går jag härifrån”. Då visar man upp att det finns en konflikt... man gör världen mer medveten om att det är ett problem... i samhället.

För Jonas finns en subversiv potential i att bygga en identitet kring veganrörelsen, nämligen som ett sätt att gå emot och utmana det kapitalistiska systemet, där både djur och människor exploateras som varor. Jonas berättar vidare att han till en början hade svårt att identifiera sig som vegan för att veganer ”var lite konstiga på nått sätt de var lite extrema sådär”. Han såg sig inte själv som speciellt extrem utan ganska normal men förstod efter ett tag att ”man kanske är normal även fast man är vegan”. Jonas är den informant som tydligast uttrycker att veganism, både som utmaning och omförhandling av normalitet. I samband med att samtliga uttrycker ett medvetet sätt att iscensätta eller att inte iscensätta sin veganism, på ett sätt där veganism inte framstår som för krångligt eller konstigt, upplever jag ändå att veganism är en viktig del i identitetsskapandet för samtliga informanter. Ragnar säger att han aldrig skulle kunna tänka sig att äta kött igen, men menar att han nog gjorde veganism mer till en ”identitetsgrej” när han var yngre. Jag tolkar att detta beträffande identitet gäller samtliga informanter, men ser det som ett tecken på att de har internaliserat veganismen. Josef känner sig sällan ifrågasatt som vegan, vilket kan bero på det sätt han uttrycker:

Jag har hittat ett sätt att berätta om min veganism som inte är såhär att det vore en jättestor sak utan liksom ja det här äter jag. Jag försöker ändå smälta in på nått sätt. Jag tror att det är... en minst lika bra strategi att påverka andra genom att bara vara där å må bra. Ehm, men att komma med flygblad och hålla på att peta på andras tallrikar, det tror jag inte funkar. Jag tror att det är en långsiktig, att ha en mjuk approach liksom. Det gör också att folk inte såhär attackerar mig tillbaks på nåt sätt och det är ganska skönt och om de någon gång gör det så har jag ju oftast svar där jag liksom kan markera om jag inte håller med. Men det behövs nästan inte. Om någon frågar någonting så kan jag svara hur jag ser på det men det är inte så att det blir någon hätsk debatt. Jag försöker undvika det... jag är ganska konflikträdd.

Detta verkar inte ha att göra med en rädsla att själv betraktas som avvikande, tvärtom verkar samtliga informanter inte ha någonting emot det. Snarare verkar det vara en medveten strategi att inte sticka ut alltför mycket, vilket bottnar i viljan att attrahera andra att bli veganer, vegetarianer eller åtminstone att äta mindre kött. Jonas uttrycker genom sin berättelse ett alternativ till stereotypen om veganen som militant. Han skapar en subversion genom att vidga normen om mat samt föreställningar knutna till veganer. Ragnar reflekterar genom att blicka bakåt i tiden:

Med tanke på hur det var att vara vegetarian bara för tio år sen då var det ju väldigt otrevligt stämning så när man kom in på en restaurang... om man jämför med det så tycker jag inte alls att det är nå problem idag det är väldigt sällan ändå nuförtiden man blir kritiserad det är klart att om man träffar vissa killar att dem tycker det är töntigt att vara det som kille men det skiter jag fullständigt i (skratt)

Ragnars ord vittnar om att det skett attitydförändringar i samhället. Det är troligt att det egna ställningstagandet stärks genom att uppleva denna typ av attitydförändringar. Utifrån en performativ blick innebär detta att små förändringar och iscensättningar som skiljer från normer bidrar till en förändring och vidgning av normer, vilket skapar ytterligare mening till att bryta och gå emot normer. I detta fall skapas mening i att fortsätta vara vegan och bryta mot köttnormen.

4:2:3. Motståndspraktiker och stereotyper

I intervjuerna antyds att hälsoskälet samt miljöskälet till veganism verkar lättare att acceptera för människor som äter kött än det djuretiska. Både Jonas och Josef reflekterar över att det skulle kunna handla om att man som vegan då inte ifrågasätter de som äter kött utan att man är vegan för sin egen skull. Josef, likt Jonas, idrottar en del via en idrottsklubb och ser det som ”en sorts aktivism” därför att ”det är ett sätt att motverka fördomar om veganer”. Josef berättar att folk ofta frågar om han får i sig allt han behöver och då brukar han svara att han idrottar. Han tycker att det är ett bra sätt att argumentera för veganism, folk förstår att om han idrottar så måste han få i sig allt han behöver för att kunna idrotta. ”Det blir lite som svar på tal.” Josef fortsätter reflektera över detta:

Mm, jag tror att många upplever det som provocerande på något sätt för att... om jag lever hälsosamt, om jag är vegan av hälsoskäl, då handlar det om mig liksom hur jag vill må medan djuretik då är det mer kritik mot andra, jag tror att det kan tolkas så.

Linn: Tror du att många som äter kött känner sig provocerade eller snarare kritiserade?

Ja, det tror jag eller såhär särskilt dem som har reflekterat över det överhuvudtaget och kanske egentligen vet om liksom miljöaspekten av det så brukar de va väldigt snabba att försvara sig... jag ser det som ett tecken att de har väldigt svårt att motivera för sig själva.

Josef tror att det djuretiska skälet gör att de som äter kött känner sig ifrågasatta samt obekväma med vad de själva äter och går till motattack. Eftersom att de känner sig ifrågasatta respekteras inte det djuretiska skälet lika lätt som hälso- miljöskälet, vilka går att avfärda lättare utan att behöva betänka den egna livsstilen. Jag anser detta vara mycket tidstypiskt, så länge man gör något för sin egen skull, för att må bra och inte ifrågasätter andra för mycket är det i linje med det västerländska samhället där individualism hyllas. Jag tolkar att detta hänger samman med den patriarkala ideologins vilja att upprätthålla dikotomin människa/djur, vilket gör att det djuretiska skälet möter större motstånd då detta skäl ifrågasätter den nämnda dikotomin. Genom att ifrågasätta en dikotomi utmanas samtliga dikotomiers legitimitet indirekt då de är sammanlänkade. Ett sådant ifrågasättande, i samband med uppmärksammandet av variationer inom kategoriernas gränser, framställer dikotomierna som icke-fixerade snarare än statiska vilket utmanar det synsätt som är till grund för den patriarkala

ideologin. Den som värdesätter djuretiska frågor och förtryck av djur stör dikotomin människa/djur och en del av den patriarkala makten raseras därmed. Att inte äta kött från djur skulle kunna tolkas som en feministisk praktik därför att det stör det dualistiska sättet att kategorisera och värdera världen på. Det stör dualismen om vad en man bör och inte bör göra, han bör ägna sig åt kultur och inte natur och djur. Att en man är omhändertagande stör även det dikotomin man/kvinna och därmed kultur/natur. En annan aspekt till att det djuretiska skälet inte accepteras alltför lättvindigt hänger troligtvis samman med att djurrättsrörelsen traditionellt sett består och fortfarande består av mestadels kvinnor och därmed anses som ett icke-rationellt skäl samtidigt som det stör uppdelandet mellan vad kvinnor och män bör göra och inte göra.⁹⁰ Feminister menar att denna dikotomi mellan förnuft och känsla representerar en värdedualism där värderingar baserade på förnuft anses mer viktiga och legitima än de baserade på känsla. Denna värdedualism är ett centralt politiskt verktyg i synen på kvinnor som mindre rationella än män och är en del i det så kallade "logic of domination"⁹¹ som verkar för att stödja sexism och andra förtryck som exploatering av icke-mänskliga djur.

Martin menar att jägarkulturen är den mest grabbiga kultur vi har i Sverige och att män i Sverige konsumerar mer kött än vad kvinnor gör, även fast man vet att det inte är bra. Vilket inte bara beror på djuretiska skäl utan även andra anledningar som miljöskäl. Martin menar att det är "män som vanligt som är bromsklossar". Martin reflekterar även kring normen om kött:

Sverige har ju haft problem ett tag å det är ju underbart. Det är så skönt när det äntligen börjar att, fast problemet är att normen är så det kommer aldrig att försvinna eller bli så pass litet så att det märks på nåt sätt. Men det är kul när det blir sån debatt... som tyvärr aldrig handlar om djurrätt men det här om köttfärsrejen som va... det är ju den största industrin, med vapen och porr och knark. Det säger... ganska mycket, det gäller allt som är destruktivt.

Kött är maskulint kodat därför att det visar vem som har makten över naturen, över liv och död.⁹²

Det maskulint kodade ligger även i transcendensen, kött från djur visar vem som har makten att sätta men även överskrida gränser. Det visar vem som är kapabel nog att

⁹⁰ Donovan (2007)

⁹¹ Gruen (2007) s. 336

⁹² Se Gålmark (2003) s. 49

avgränsa en annan individs liv och därigenom själv bli gränslös.⁹³ Ett starkt uttryck för denna makt återfinns inom jägarkulturen, en kultur som både Nibert och Gålmark menar är maskulint kodad.⁹⁴ Gålmark skriver att en man som vägrar kött avsäger sig maskulinitetspoäng och att ju fler avdragna poäng desto mer macho och köttnormativ är kulturen han är situerad i.⁹⁵ Jonas funderar över manlighet och köttätande:

Alltså kött är extremt maskulint kodat så i vissa sammanhang går ju, kan man ju se det men å andra sidan har jag ju såhär grabbiga intressent jag tycker det är kul med kampsport och hårdrock och då ja...

Linn: Så du passerar ändå i vissa sammanhang?

Jag tror oftast jag passerar, som inte såhär jag vet inte det är ju inte såhär ett mål att passera som man men...

Jonas menar att ”maskuliniteterna har väldigt många negativa egenskaper”, att de bygger på ett ”dominanssystem... som skiljer maskuliniteter från femininiteter” men menar att det finns mycket fördelar med att vara ”den dominante mannen och vara grabbig och spela på homosociala koder”. Josef tänker att det ”på ett teoretiskt plan” ses som omanligt att äta kött men att han inte umgås ”så mycket i traditionellt... grabbiga gäng” utan med människor han trivs med och där ”upplever han inte det”. Utifrån samtliga informanternas berättelser kring manlighet tolkar jag att den manlighet de innehar skulle kunna ses som en marginaliserad sådan. Eftersom att de explicit pekar på en motvilja till både den hegemoniska maskuliniteten i sig och delaktighet i upprätthållandet av denna. Detta kan jämföras med homosexuella män vilka utgör en marginaliserad maskulinitet, men ändå kan inneha vissa karaktärsdrag som är typiska för den hegemoniska maskuliniteten. Både veganer och homosexuella kan passera som män, ibland för att det inte märks att de är veganer/homosexuella och ibland för att de är just grabbiga män.

5. En avslutande diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att utifrån teorier om köttnormativitet, den hegemoniska maskuliniteten, kön/genus samt feministisk vegetarianism analysera hur manliga veganer konstruerar manlighet. Mina informanter ser en koppling mellan

⁹³ Beauvoir (1949/2002)

⁹⁴ Se Nibert (2003) samt Gålmark (2005) s. 49

⁹⁵ Gålmark (2005), s. 49

köttätande och manlighet. En av informanterna jämför olika förväntningar som tillfaller män och menar att både konsumtion av djur som kött och att dricka öl är två kulturella praktiker som män förväntas göra. En av informanterna menar att jägarkulturen är den mest grabbiga kultur vi har i Sverige.

Samtliga informanter uttrycker en medvetenhet kring normer i omgivningen, främst kring köttnormens starka fäste. De är medvetna om de föreställningar och stereotyper som finns om veganer, vilket påverkar hur de förhåller sig till sin omgivning och exempelvis hur de väljer att tala om samt iscensätta sin egen veganism på. Två av informanterna går medvetet emot stereotypen om veganen som utmärglad och ser sitt idrottande som en strategi att motverka denna stereotyp. Informanterna skapar mening i sitt ställningstagande genom deras berättelser om motstrategier och hur de ser på köttkonsumtion. Ställningstagandets betydelse skapas således i en ständig process. Utifrån analysen skulle man kunna anse att manliga veganer konstruerar en manlighet som går emot den hegemoniska maskuliniteten samt det som kallas protestmanlighet. De konstruerar de en manlighet som kan sägas vara en marginaliserad manlighet. Liknelser kan dras till homosexuella som även de utgör en denna manlighet. Marginaliserade maskuliniteter kan i vissa fall dra nytta av patriarkal utdelning, exempelvis genom att de passerar som män om de innehar grabbiga intressen eller om det inte märks att de är homosexuella etcetera. Detsamma verkar gälla för manliga veganer vilka upplevt att de ibland passerar just som innehavare av manligt kodade intressen eller i egenskap av att vara man, även om de går emot det traditionella könsgörandet av mannen genom att inte äta kött. Men de kan även sägas utgöra en omförhandlande maskulinitet eftersom att de motsätter sig den hegemoniska maskuliniteten samt vill frångå det dualistiska tänkesättet. Utifrån ett intersektionellt perspektiv skulle en frånvaro av djuretiska frågor i samhället kunna tolkas som en indirekt frånvaro av feministiska frågor, eftersom att olika förtryck anses ge näring åt varandra. Att uppmärksamma förtryck av djur uppmärksammar således andra förtryckarsystem. Resultatet blir att den som tar upp djuretiska frågor på dagordningen även belyser frågor av feministisk karaktär och därmed hotar den patriarkala ordningen.⁹⁶ Detta kan vara en av förklaringarna till varför informanterna upplever att de blir mer ifrågasatta av män, vilka ges patriarkal utdelning enligt denna genusordning, än av kvinnor. En annan förklaring skulle kunna kvinnors större

socialisering av omhändertagande egenskaper, i skillnad till män, samt att de med anledning av de skönhetsideal som tillfaller kvinnor, blir mer intresserade av veganism av hälsoskäl som att hålla vikten nere. Dessa olika förklaringar behöver nödvändigtvis inte utesluta varandra.

Det har funnits en svårighet i att tala om manlighet per se, vilket kan bero på den västerländska tradition som implicit talar om manlighet genom att avgränsa vad som är kvinnligt, hans negationer och den andre⁹⁷. Informanterna har motsatt sig det dualistiska tänkesätt att dela upp världen på, vilken troligen gjort det än svårare att tala om manlighet då språket blir en begränsning. Denna svårighet skulle kunna frångås genom att omformulera vissa av intervjuguidens frågor samt genom att fördjupa sig i endast ett fåtal. En annan lösning skulle kunna vara att tala om vad manlighet betyder på tre olika plan: samhälleligt, individuellt och utopiskt. Förhoppningsvis kan denna uppsats fungera som bakgrund till en mer ingående studie då det finns många intressanta trådar att följa upp.

6. Referenser

Litteratur

Adams J. Carol (1995): Comment on George's "Should Feminists Be Vegetarians?", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, Vol. 21, No. 1

Adams, J. Carol (1990/2006): *The Sexual Politics of Meat A Feminist-Vegetarian Critical Theory*, New York: The Continuum International Publishing Group Inc

Ahmed, Sarah (2004): *The cultural politics of emotions*. Edinburgh: Edinburgh University Press

Avrahami, Dina (2007): *Vi dansar inte på bordet: lesbiska invandrarkvinnor i Sverige: stigmatisering och stolthet*, Ramlösa: Pickabook

Beauvoir, Simone (1949/2002): *Det andra könet*, Stockholm: Norstedts

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red). (2005): *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur

Connell, R.W. (1995/2003): *Maskuliniteter*, Uddevalla: Diadalos

Connell, R.W. (2003): *Om genus*, Göteborg: Diadalos

Donovan, Josephine (2007): "Animal Rights and Feminist Theory" i Adams, J. Carol & Donovan, Josephine (red.) (2007): *The feminist care tradition in animal ethics*, New York: Columbia University Press

Donovan, Josephine (1995): Comment on George's "Should Feminists Be Vegetarians?", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. 21, no. 1

Gemzöe, Lena (2003): *Feminism*, Stockholm: Bilda Förlag

Groves McAllister, Julian (2001): "Animal Rights and the Politics of Emotion: Folk Constructs of Emotions in the Animal Rights Movement" i Goodwin, Jess *Passionate*

Politics Emotions and Social Movements, USA: The University of Chicago Press

Gruen, Lori (2007): "Empathy and Vegetarian Commitments" i Adams J. Carol & Donovan Josephine (red.): *The feminist care tradition in animal ethics*, New York: Columbia University Press

Gålmark, Lisa (2005): *Skönheter och odjur: En feministisk kritik av djur-människa-relationen*, Riga: Makdam Förlag

Haraway, Donna (1988): "Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective." i *Feminist studies*, Vol. 14, No. 3

Hirdman, Yvonne (2003) *Genus: om det stabilas föränderliga former*, Malmö: Liber

Holmberg, Tora (2006): "Hur gör djur? Människor, andra djur och utmaningar för sociologin", *Sociologisk Forskning*, vol. 43, no. 1, pp. 5-19

Holmberg, Tora (red.) (2009): *Investigation Human/Animal Relations in Science, Culture and Work*, Uppsala: Uppsala universitet

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur

Larsson, Göran (2003): *Talande tro, ungdomar, religion och identitet*, Lund: Studentlitteratur

Lindgren, Simon (2009): *Populärkultur*, Stockholm: Liber

Lindsmyr, Ester (2005): *Rädslans otillåtna rum*, Uppsala: Centrum för Genusvetenskap

Lucas, Sheri (2005): A Defense of the Feminist-Vegetarian Connection, *Hypatia*, vol. 20, no. 1, Winter

Mohanty, Chandra (2007): *Feminism utan gränser*, Hägersten: Tankekraft Förlag

Nibert, David (2003): *Humans and Other Animals: Sociology's Moral and Intellectual Challenge*, Wittenburg: Wittenburg University, Department of Sociology

Nilsson, Bo (1999): *Maskulinitet – Representation, ideologi och retorik*, Umeå: Borea Bokförlag

Pedersen, Helena (2007): *The school and the animal other*, Göteborg: Göteborgs universitet

Rosenberg, Tiina (2005): *Könet brinner*, Stockholm: Natur och kultur

Rosenberg, Tiina (2003): *Queerfeministisk agenda*, Avesta: Atlas

Stubbendorf, Anna och Thell, Ulrika (2002): Från båt till folkrörelse – En studie av Dagens Nyheters skildring av veganer, Lund: Lunds universitet, avdelningen för Medie- och kommunikationsvetenskap

Trost, Jan (1993): *Kvalitativa intervjuer*, Lund: Studentlitteratur

Internetadresser

Burger King, *I am Man*, hämtat från <http://www.splendad.com/ads/show/384-Burger-King-Manthem-I-am-Man> december 2009

Djurens Rätt (2009), *Ett liv som gris*, hämtat från <http://ettlivsomgris.se> november 2009

Leijonhufvud, Alexandra och Björklund, Linda (2009), "Djurens Rätt: Erlandsson bär ansvaret för grisskandalen", *Svenska Dagbladet*, 2009-11-30

hämtat från http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/artikel_3868441.svd

Stengård, Mikael (2009): "Nytt fall med vanvård av kor" i *Aftonbladet*, 2009-12-05 hämtat från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6241358.ab>

Veganer i Sverige (2008): *Antal veganer?*,

hämtat från <http://veganisverige.blogspot.com/2008/03/antal-veganer.html> november

2009

Intervjuer

Två intervjuer genomförda i Stockholm, november 2009.

Två intervjuer genomförda i Uppsala, november 2009.

7. Appendix – Intervjuguide

Om det är någon fråga du inte vill svara på så måste du såklart inte göra det.

Bakgrund Namn, ålder, ort, uppväxtort, boendesituation, intressen, arbete/studier, familj

Veganism Hur länge har du varit vegan?
Berätta hur du kom i kontakt med veganism?
Varför är du vegan?
Vad innebär veganism för dig?
Tycker du att det är svårt att vara vegan?
Om du tycker det, varför?
Äter du ute ofta? Hur fungerar det?
Hur fungerar det när du är bortbjuden till någon på fika/middag?
Bryter man normer genom att vara vegan? I så fall vilka? Vilka normer bryter man inte?

Identitet Har du några förebilder som är veganer/engagerade i djurrätt?
Umgås du med andra veganer?
Kallar du dig själv ”vegan”?
Är du med i någon typ av förening?
Är veganism viktig för din identitet? På vilket sätt i så fall?
Sexuell läggning?
Relationer?
Hur ser din familj på dig som vegan?
Din eventuella partner?

Politik Är du politiskt aktiv? På vilket sätt? Ge exempel.
I veganrörelsen? I något annat än veganrörelsen?

Normer Hur upplever du att andra människor ser på dig som vegan?
Hur bemöts du när människor får veta att du är vegan?
Bemöts du olika beroende på om det är en kvinna/man?
Gammal/ung?
Upplever du att det finns lika många kvinnliga som manliga veganer?

Bara utifrån din egen erfarenheter och upplevelser, tror du att manliga veganer och kvinnliga veganer behandlas annorlunda? Erfarenheter av detta?
En del påstår ju att det är omanligt att inte äta kött, hur tänker du kring det? Har du fått någon sådan kommentar/liknande kommentarer?
Har du känt dig särbehandlad med anledning av att du är vegan? Ge ett/flera exempel på kommentarer och/eller situationer.
Vad är manlighet för dig? Vad är omanligt?
En del menar att djurrätt går väl ihop med kvinnor och kvinnlighet. Vad säger du om det?
Har du någon gång blivit ifrågasatt för att du är vegan? Har du någon gång blivit förlöjligad? Hur?
Tänker du på att du är vegan? I vilka situationer i så fall? I vilka situationer tänker du inte på det?
Är det viktigt för dig att umgås med andra veganer? I så fall, varför?
Önskar du att fler människor vore veganer?
Finns det situationer eller attityder som du var del av innan du var vegan men som du inte längre trivs i? Vilka då? Vad tror du att det beror på?
Har staden du bor i betydelse för hur det fungerar för dig att vara vegan?
Hur ser du på användandet av medicin/vaccin som framställts med hjälp av exempelvis kycklingembryo?

Kött

Hur tänker du kring köttkonsumtion?
Köttindustrin?
Människor som äter kött?
Hur ser du på djuretik?
Relationen mellan människa och djur?
Allmänhetens inställning till djur?

Media

Hur ser du på medias bevakning av djuretiska frågor?
Vad tycker du om medias presentation av veganer? Av manliga veganer?
Upplever du att det finns en stereotyp bild av veganen? Hur tänker du kring denna stereotyp? Hur påverkas du av den?
Hur upplever du reklam för kött? Reklam för vegetariska/veganska alternativ?

Övrigt

Är det något du skulle vilja tillägga?